

לפרשת זכור

האם יש היום עמלק?

כיום אין עמלק. מה שיש אומרים שיש כיום עמלק¹, זה רק "בחנית עמלק". הרמב"ם הביא את מצות מחיית עמלק בהלכות, כדי שבעתיד נקיים זאת, אם בעתיד יהיה עמלק. אך כרגע אין עמלק.

מסר מהפטרת זכור

בהפטרה של פרשת זכור אנו קוראים את הסיפור של שאול ועמלק (שמואל א', ט"ו), שבו נצטוו שאול לקיים את מצות מחיית עמלק וכל אשר לו. שאול שמר על הבהמות של עמלק עבור קרבן לה', ה' כעס עליו על כך, והוא איבד את המלוכה. ההפטרה של שבת זכור מלמדת אותנו מסר מאד משמעותי:

בהפטרה זו אנו קוראים, "ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחלי" (שמואל א' ט"ו ה'). ודורשת הגמרא יומא כ"ב, ב':

אמר רבי מני על עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך והכיתה את עמלק, אמר: ומה נפש אחת, אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה!...

שואל המגיד מוילנא, בספרו "לביית יעקב": מה שאול התכוון לומר באמירה זו? ואם שאול באמת חשב שמדין עגלה ערופה משמע שהתורה אוסרת עליו להרוג את עמלק, אז איך הוא באמת הולך להרוג את עמלק? אלא, מסביר המגיד מוילנא, מה ששאול אומר לעמו הוא, למרות שאנו הולכים להרוג את עמלק, אל תתנו לתכונת ההריגה, לאכזריות, לתדור אליכם. אף שאנו נאלצים כרגע להרוג, הריגה זה דבר מגונה על פי התורה, עד כדי כך שמביאים על כך עגלה ערופה... שאול רוצה שהעם לא ילמדו, מתוך מלחמת עמלק, לזלזל ברציחה.²

זה מה ששאול ניסה להגיד לעם. כנראה שדבריו אכן נתפסו אצל העם. אמנם, זה לא היה טוב ששאול אמר להם כך, בזמן זה. שאול בדבריו גרם להם לרחמנות יתר, הוא השפיע עליהם עד כדי כך שהם כבר לא רצו למחות את עמלק כראוי. "ויחמול שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר..." (פס' ט"ו), "... אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר..." (פס' ט"ו). שאול, אם כן, לא היה צריך לדבר עם העם על רחמנות. אם התורה אומרת שצריך כרגע אכזריות - צריך אכזריות. כשהתורה אומרת להיות אכזרי - צריך להיות אכזרי עד הסוף.

העם רצו לא למחות את עמלק, כביכול, לטובת התורה, לטובת הציווי שבתורה על עגלה ערופה וכו'. שמואל לימד את שאול ואתנו מסר חשוב: לא עושים חשבונות "למען התורה" על ידי דבר שהוא בניגוד לתורה, בניגוד לדבר ה', בניגוד להלכה! זה דבר מיסודות היהדות שלומדים מכאן.

1. כך למשל מופיע בילקוט מעם לועז (כי תצא חלק ג' עמ' תתקע"ז), שכל הצורדים שעומדים על עם ישראל בכל דור - נתלבש בהם עמלק. עמלק מתלבש ככ פעם בלבוש אחר, באומה אחרת.

וכן ב"איש האמונה" עמוד 101 (ובהערה) כותב הרב סלוביניצ'יק, בשם אביו, שכל אומה שרוצה להשמיד את עם ישראל הם עמלק. ומסביר שלכן לגבי מחיית שבעת העממים כותב הרמב"ם "וכבר אבד זכרם", מאז שסנחריב בלבל את אומות העולם, ואילו לגבי מצות מחיית עמלק לא כותב הרמב"ם "וכבר אבד זכרם" או כד', ומשמע שהמצוה עדיין קיימת.

2. כעין זה מסביר החזקוני את דברי יעקב לשמעון ולוי "ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה", לא כביקורת על עצם הריגת אנשי שכם, אלא כברכה שתכונת ההריגה, הכעס, הנקמה לא תוטבע בהם.

מעמלק ומחטא שאול לומדים יסוד ביהדות. מתוך "זכור את אשר עשה לך עמלק" לומדים דברים ביסוד היהדות.

ואף שאול למד מסר זה. כששמואל מאשים אותו הוא בתחילה מצטדק ושוב מצטדק, אך שמואל לא ויתר לשאול, עד שלבסוף שאול מודה "חטאתי" (פסי ט"ז), ובכך מבין את היסוד.

אם כן, הפטרת שבת זכור מלמדת אותנו, לא לחשוב שאנחנו יכולים להיות "יותר חכמים מהקב"ה". אנחנו צריכים לעשות מה שה' ציוה אותנו, בדיוק, בלי סברות ופלפולים, ואף אם זה דבר שנראה לנו כבלתי מוסרי. "אל תהי צדיק הרבה", "הנה שמוע מזבח טוב".

• בדומה לדברים הללו, שח לנו פעם הרב:

אמר לי מישחו: אתם הליטבקים, עוברים על חטא המרגלים, עוברים על מה שכתוב בתחילת פרשת שלח לך, "לתור את הארץ" – אתם ממלאים את הארץ תורה.

מה רע בזה? אני לא יודע. אבל, על כל פנים, עניתי לו, על פי דרכו: אתם עוברים על מה שכתוב בסוף פרשת שלח לך - "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", אתם קובעים את התורה לפי הלב והעיניים, ולא נאמנים למה שכתוב בתורה. צריך לקבוע מה צריך לעשות, מה טוב לתורה, לא לפי הלב והעיניים שלנו, אלא לפי מה שהתורה אומרת.